

**ŚWIĄTOWY
DZIEŃ
INŻYNIERA**
DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Wybrane wydarzenia z historii kształcenia inżynierów w Białymstoku

Jacek Kuszniar

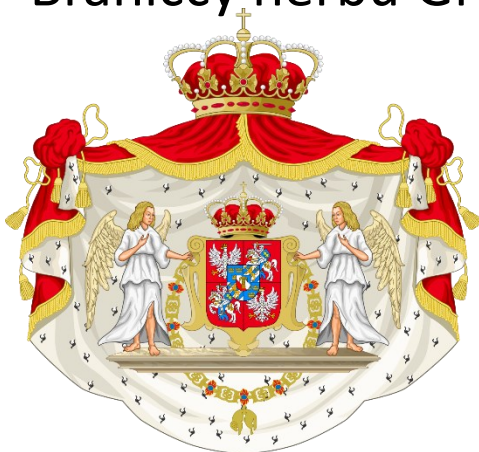

Plan wystąpienia

- **Tradycje I Rzeczypospolitej**
- **Białystok w czasach Branickich**
- **Rozwój ośrodka przemysłowego w Białymstoku**
- **Odbudowa miasta po I i II Wojnie Światowej**
- **Powołanie i rozwój Uczelni Akademickich w Białymstoku**

Tradycje I Rzeczypospolitej

- Dobra białostockie na pograniczu Liwy i Korony
- Tabutowicze/Raczkowicze (1433-1547),
- Wiesiołowscy (1547-1645),
- Po inkorporacji Podlasia do Korony Polskiej w 1569 roku przez teren obszaru obecnie zajmowanego przez Białystok przebiegała granica (obecnie ul. Skorupska)
- Królewszczyzna (1645-1660),
- Czarniecki (1660-1661),
- Branicy herbu Gryf (1661-1771)

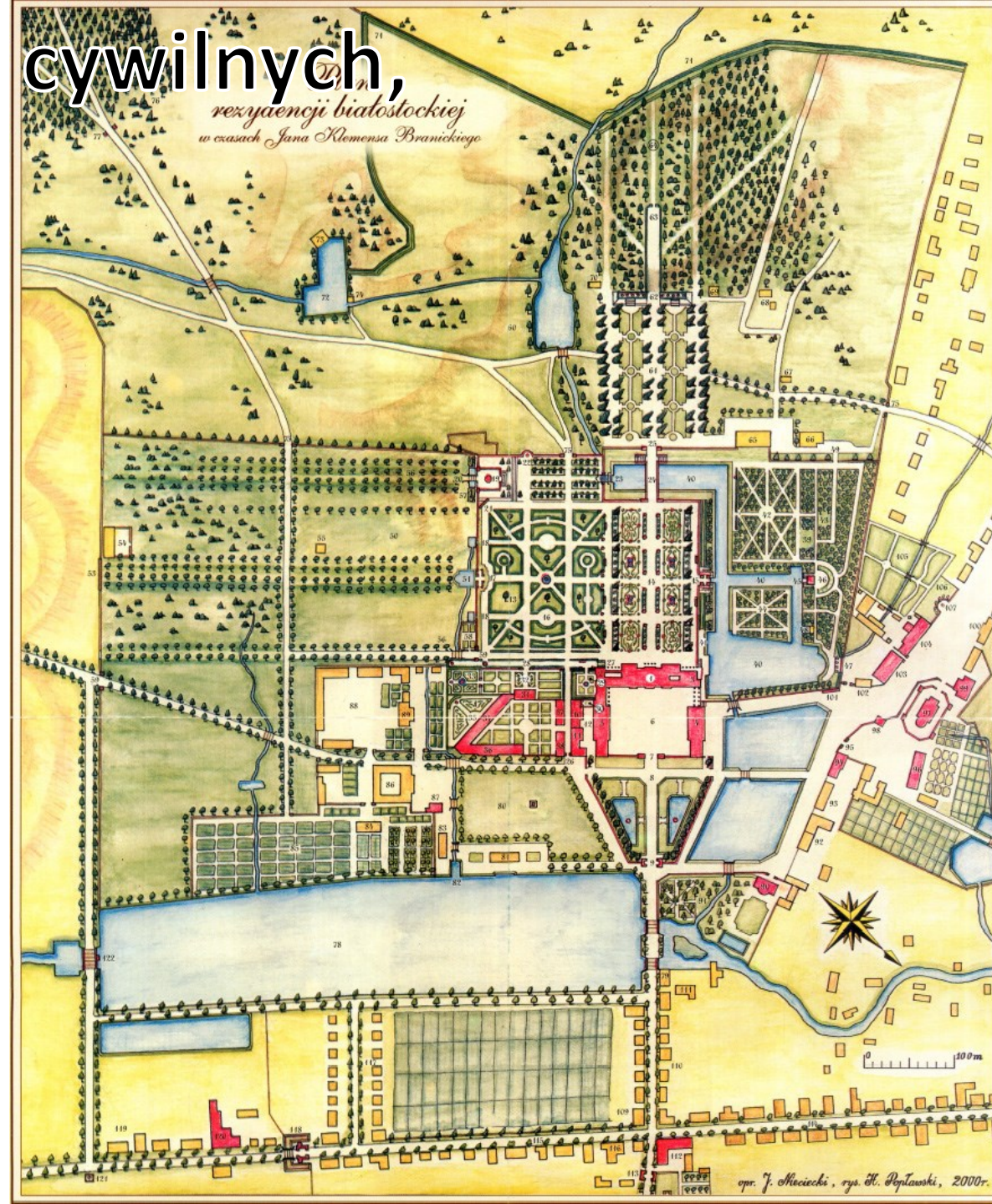

Kartusz herbowy
Piotra
Wiesiołowskiego
(zm. 1621) ze
starego kościoła
farnego

Szkoła budowlanych wojskowych i cywilnych miernictwa, inżynierii i jazdy

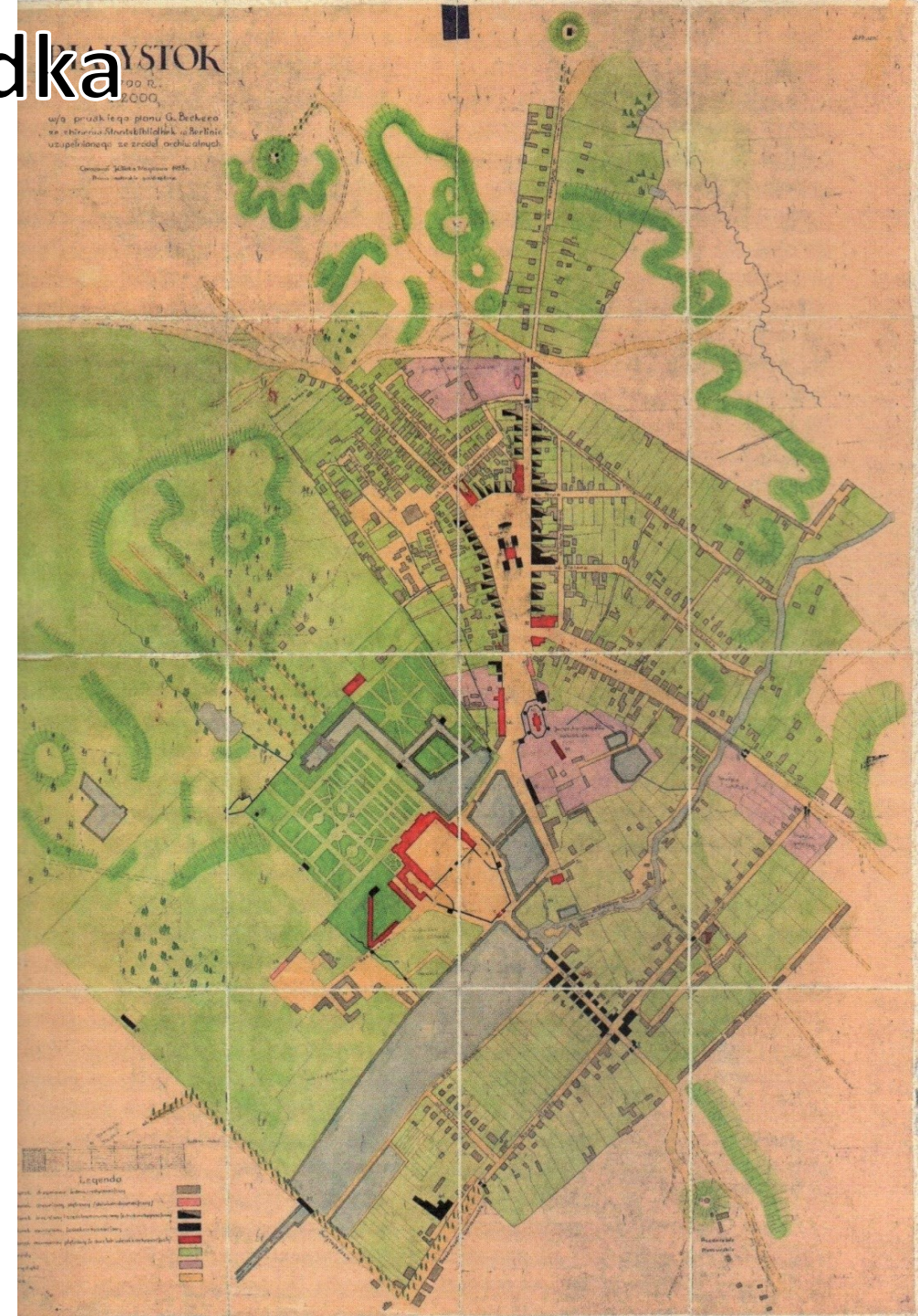
- Z fundacji J.K. Branickiego, hetmana wielkiego koronnego w 1745 roku, za panowania Augusta III Sasa powstała w Białymstoku pierwsza w kraju szkoła wojskowa
- W jej działalności (1745-1771 r.) była przerwa w latach 1764-65, kiedy J.K. Branicki II po przegranej elekcji o koronę musiał uciec z Polski.
- W grupie przedmiotów technicznych nauczano: budownictwa wojskowego i cywilnego, architektury, miernictwa oraz melioracji
- Staraniem Izabeli Branickiej około 1770 r. powstała w Białymstoku szkoła położnictwa (akuszerii) zorganizowana przez dr Jakuba Michelisa. Na jej bazie w 1805 roku zorganizowany został Instytut Akuszerii, który działał do 1820 r.

Ulokowanie w Białymstoku ośrodka administracyjnego

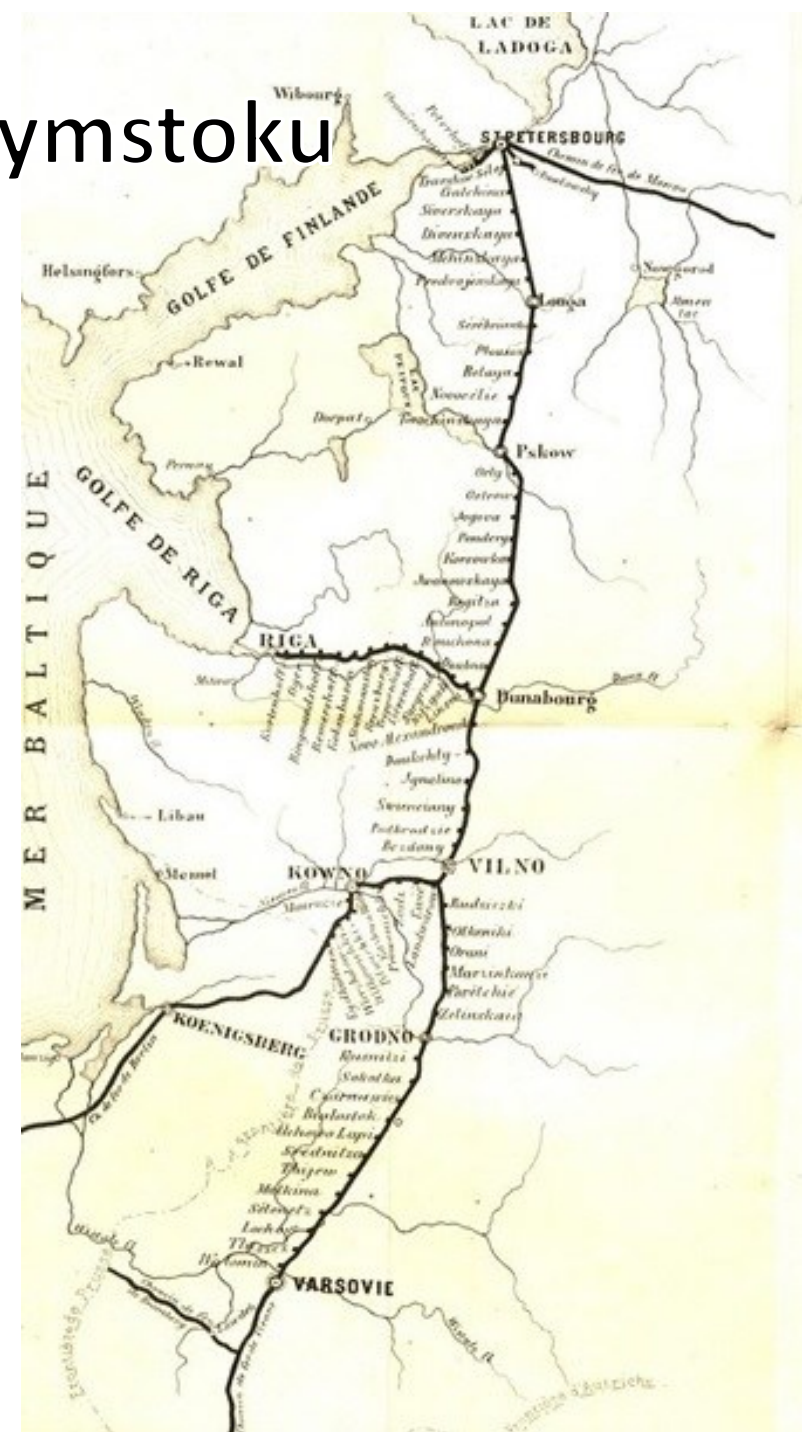
- W wyniku III rozbioru Rzeczypospolitej Białystok znalazł się we władaniu Prus
- Przejmując władzę w 26 stycznia 1796 roku prusacy ulokowali w Białymstoku stolicę departamentu w prowincji Prus Nowoschodnich
- Miasto liczyło wtedy 14 ulic, 474 dymy, 28 budynków urzędniczych i jeden dworski, trzy świątynie, wagę miejską, młyn wodny, wiatrak, 50 szynków, 15 browarów, 15 gorzelni i 65 studni
- Miasto miało wtedy 3930 mieszkańców
- 7 lipca 1807 roku na mocy układu w Tylży pomiędzy Napoleonem i carem Aleksandra I większość ziem dotychczasowego departamentu białostockiego została przekazana Rosji i utworzono obwód białostocki

*Plan Białegostoku
Beckera z 1799r.*

Rozwój ośrodka przemysłowego w Białymstoku

- Na mocy ustaleń Kongresu Wiedeńskiego z 1815 roku Białystok pozostał poza ziemiami tworzącymi Królestwo Polskie
- Po roku 1831, kiedy władze carskie w celu represji po Powstaniu Listopadowym ustanowiły granicę celną pomiędzy Królestwem Polskim a Cesarstwem Rosyjskim nastąpił gwałtowny rozwój przemysłu w Białymstoku
- 23 listopada 1851 roku car Mikołaj I podpisał „Ukaz o budowie Kolei Żelaznej Petersbursko-Warszawskiej”
- 18 maja 1862 roku otwarto rozkładowy ruch pociągów na całej długości linii.
- W 1873 roku uruchomiono kolejną linię kolejową Brzesko-Grajewską przebiegającą przez Białystok (Bielsk Podlaski, Czeremcha), łączącą Królewiec z Kijowem i później z Odessą
- w 1886 roku zbudowano linię Kolei Poleskich z Białegostoku (Zubki Białostockie) do Wołkowyska i Baranowicz. Ostatnia z linii umożliwiła połączenie przez Mińsk z Moskwą.

Rozwój ośrodka przemysłowego w Białymstoku

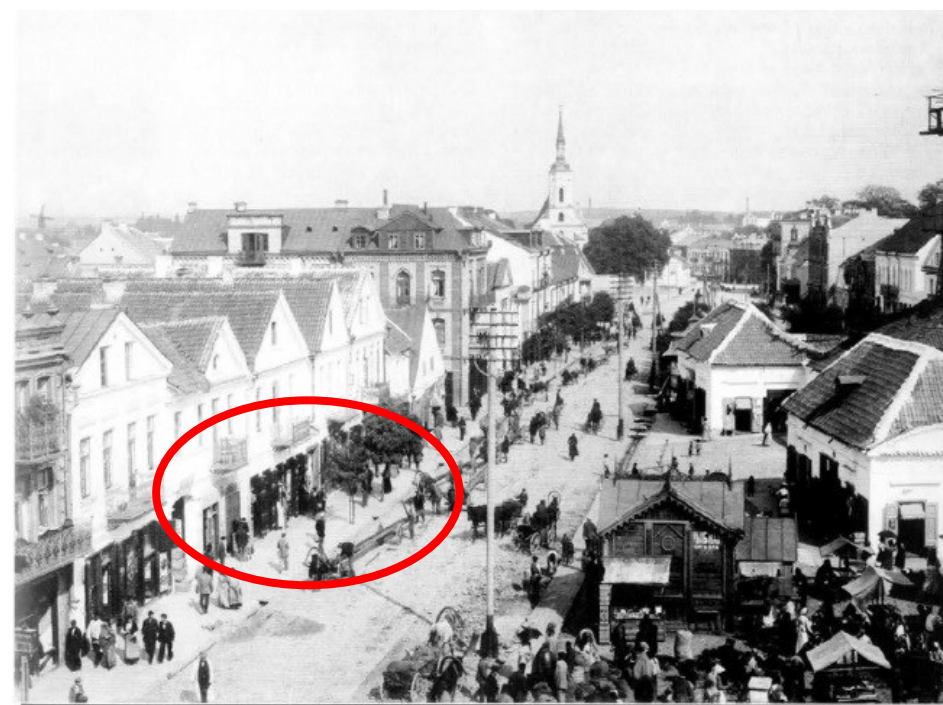
- Szybki rozwój przemysłu wymusił budowę i rozwój infrastruktury w mieście.
- Wzdłuż kolei Warszawsko-Petersburskiej powstała linia telegrafu elektrycznego Morse'a (1854r)
- W 1890 roku powołano Towarzystwo Wodociągów Białostockich
- w 1891 roku w kamienicy przy ulicy Warszawskiej 13 uruchomiono pierwszą centralę telefoniczną.
- W 1895 roku została uruchomiona przez Belgijskie Towarzystwo Akcyjne komunikacja tramwajowa. Używane były tramwaje konne, ale wielokrotnie planowane je elektryfikować

Centrala telefoniczna przy ulicy Warszawskiej 13, około 1930 roku

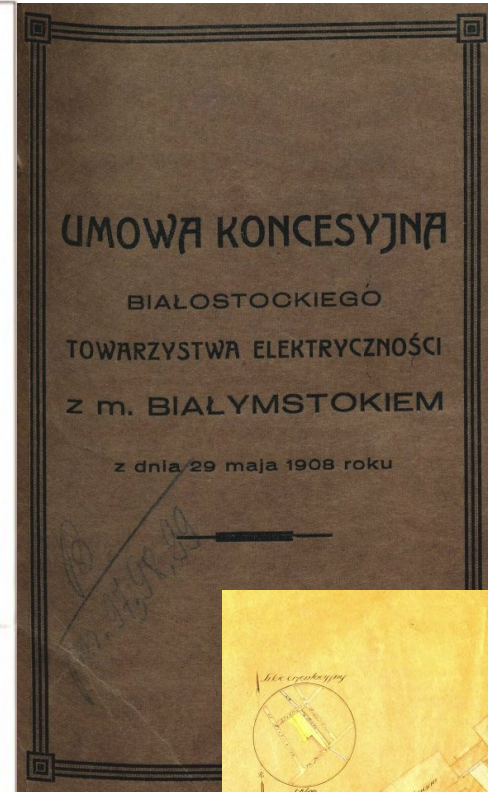
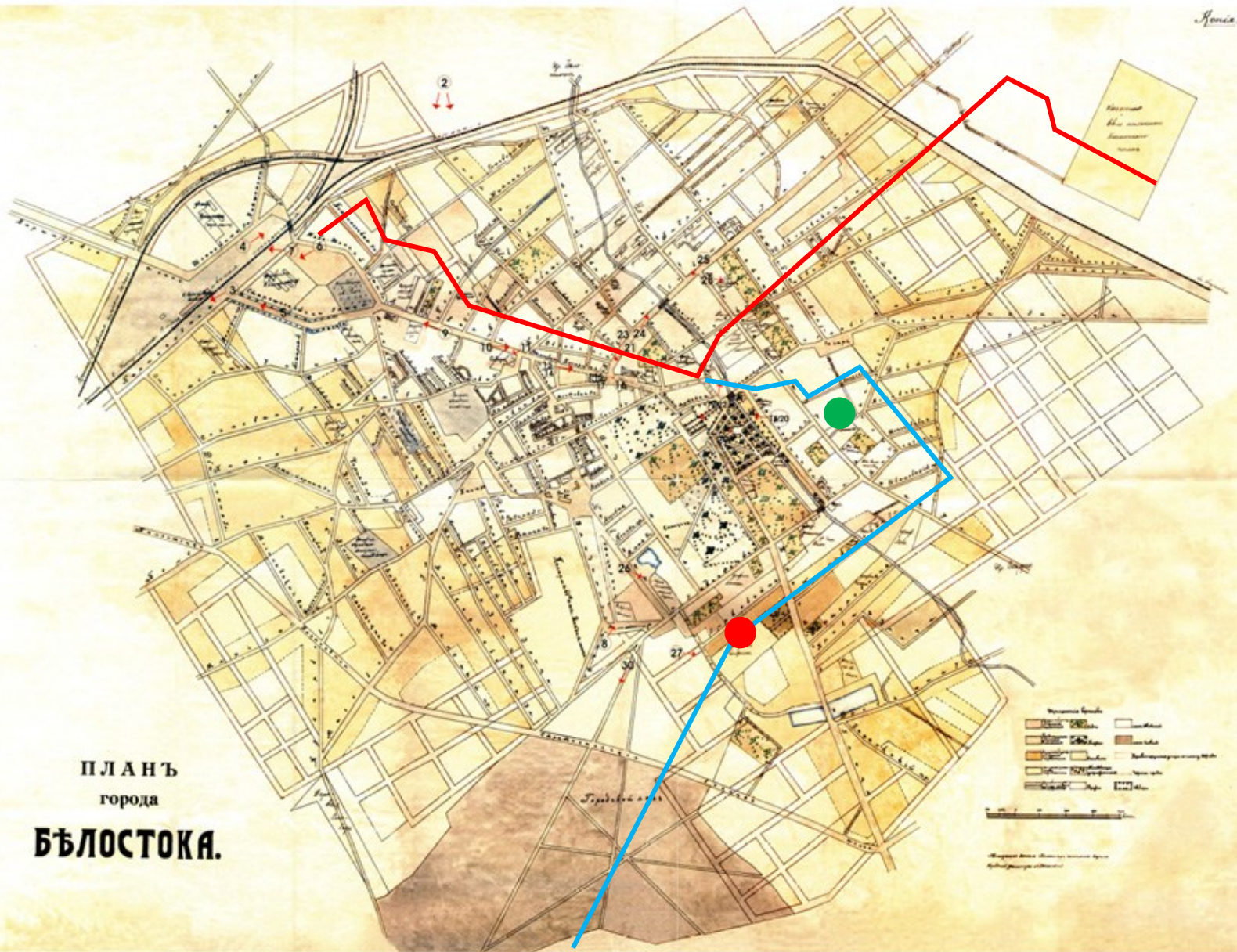
Elektryfikacja Białegostoku

- W 1897r. uruchomiono w Białymstoku doraźne oświetlenie elektryczne (400 lamp żarowych oraz 50 łukowych w miejsce lamp naftowych)
- W 1900r. podjęto plany budowy elektrowni (lokalizacja w okolicach dzisiejszych ulic: Akademickiej, Świętojańskiej, Skłodowskiej w sąsiedztwie remizy tramwajowej)
- w 1906r. gubernator grodzieński wydał nadzwyczajny rozkaz, aby „w 24 godziny władze Białegostoku urządziły instalację elektryczną”
- 29 maja 1908 roku podpisano 50-letnią koncesję z niemieckim towarzystwem Gesellschaft für Elektrische Unternehmungen AG z siedzibą w Berlinie zwanym „GESFÜREL”
- Elektrownię zlokalizowano w pobliżu rzeki, na miejscu osuszonego stawu pałacowego (obecnie ulice: Elektryczna, Świętojańska, Branickiego)

Widok na Rynek Kościuszki w 1897 r.

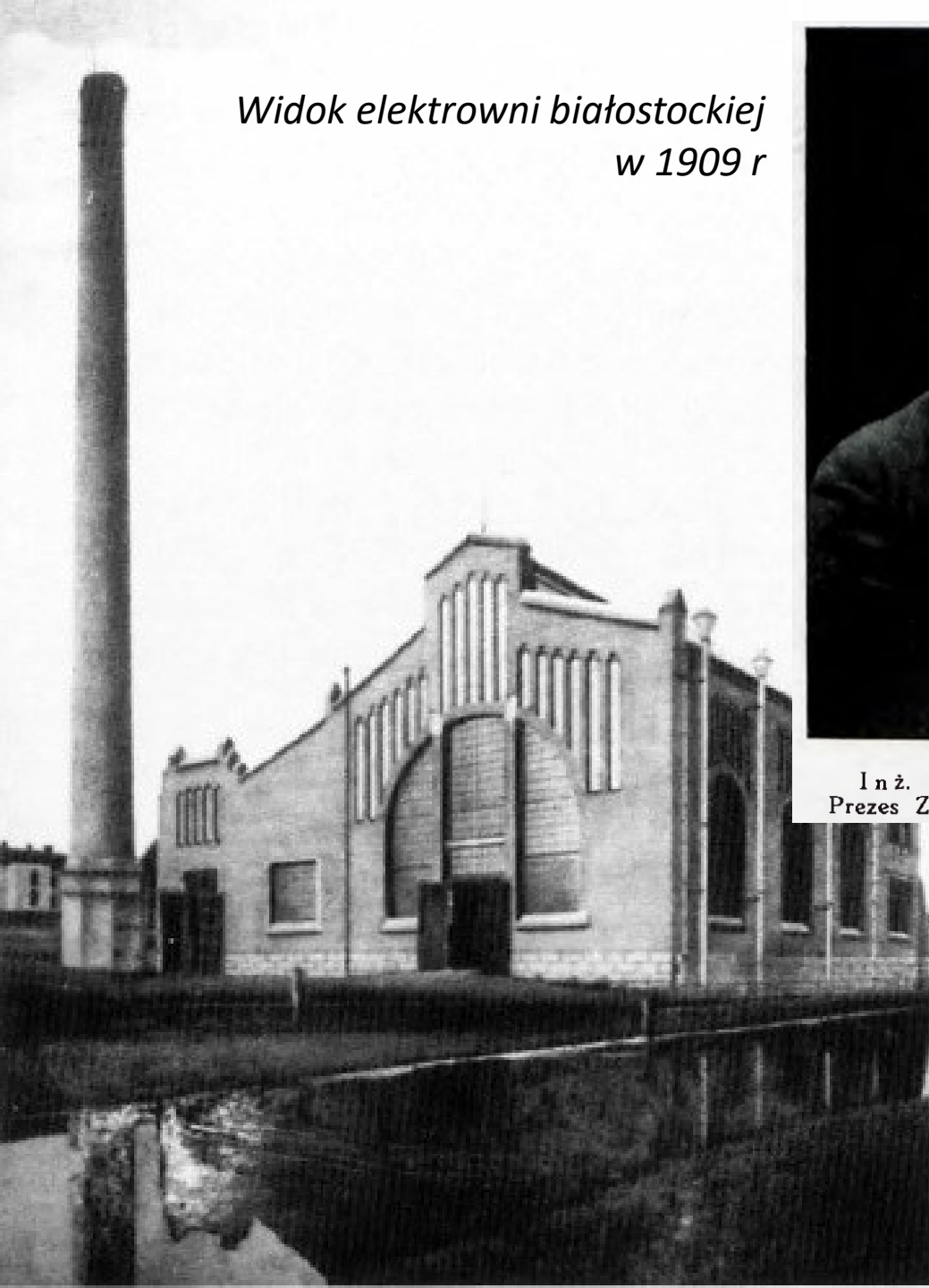

Umowa na budowę
elektrowni
w Białymstoku

Plan sytuacyjny
elektrowni

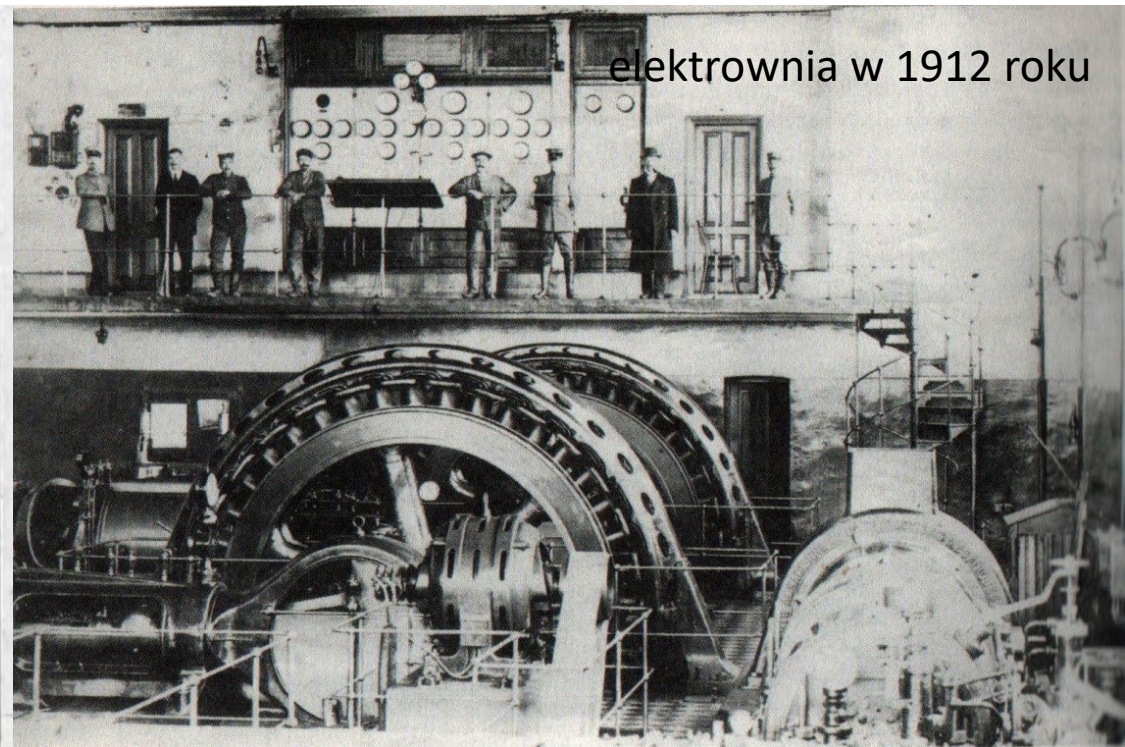
Plan Białegostoku z końca XIX w, kolorem czerwonym zaznaczono planowane w 1900 roku miejsce ulokowania elektrowni białostockiej, kolorem zielonym oznaczono miejsce ulokowani a elektrowni w 1909 roku

Widok elektrowni białostockiej
w 1909 r

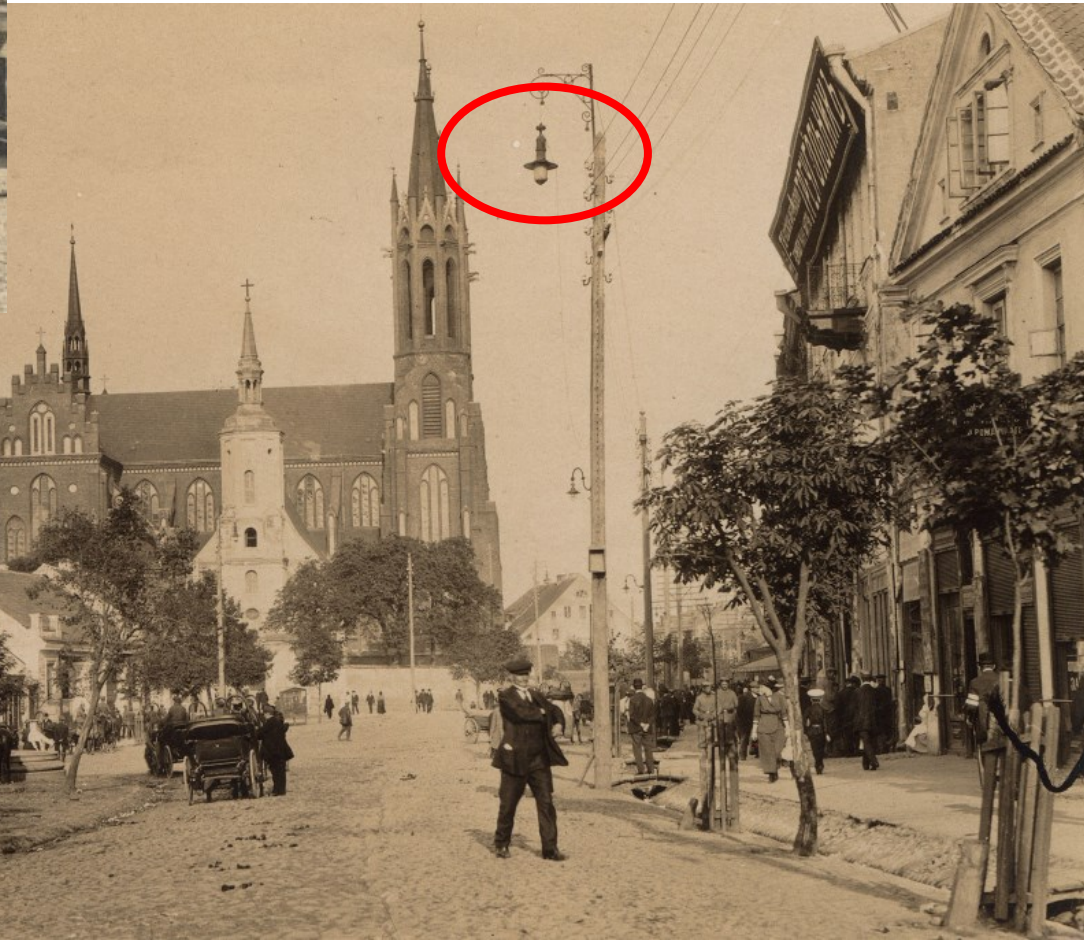
Inż. Kazimierz Riegert,
Prezes Związku Elektrowni Polskich.

elektrownia w 1912 roku

- Już w 1912 roku Białostockie Towarzystwo Elektryczności za sumę 1.650.000 rubli zostało zakupione przez belgijską spółkę Tramways & Électricité en Russie (T.E.R.) SA. z grupy Société Générale Belge d'Entreprises Électriques SA (S.G.B.E.E.).
- Na czele firmy stanął 27-letni inżynier, Kazimierz Maurycy Riegert.

Białystok w pierwszych latach XX wieku

Zniszczenia I Wojny Światowej

- Wycofując się z Białegostoku Rosjanie demontowali i wywozili wszelkie instalacje techniczne i całe zakłady lub wysadzali w powietrze
- 12 sierpnia 1915 r. Rosjanie zniszczyli zarówno wodociągi jak również elektrownię.
- W elektrowni białostockiej wysadzono w powietrze dwa zespoły turbogeneratorów wraz z turbinami. Znacznym uszkodzeniom uległy wówczas budynki elektrowni, w tym hale produkcyjne. Trzecia turbina, zdemontowana przez Rosjan i przygotowana do wywiezienia została porzucona po drugiej stronie rzeki Białej. Tam odnalazły ją wkraczające do Białegostoku wojska niemieckie i jako zdobycz wojenną wywiozły do Rzeszy.
- Spalone zostały dworce kolejowe, wysadzony wiadukt nad torami i most.
- Po wkroczeniu Niemców wykonano jedynie prowizoryczne naprawy, aby elektrownia mogła pracować na rzecz wojska i zakładów przemysłowych, produkujących na rzecz armii

Zniszczony przez Rosjan wiadukt nad torami kolejowymi, 1915 r.

*Białystok, zerstörter Bahnhof.
Białystok, zniszczony dworzec.*

Spalony przez Rosjan dworzec kolejowy, 1915 r.

Odbudowa miasta w okresie dwudziestolecia międzywojennego

Rynek Kościuszki

- W 1939r. Białystok liczył 107 tysięcy mieszkańców

Zniszczenia II Wojny Światowej

- Przed wycofaniem się 23-25 lipca 1944 r. Niemcy rozpoczęli systematyczne niszczenie miasta
- W ostatnich dniach zostały spalone wszystkie najważniejsze gmachy samorządowe, państwowe i większość zakładów przemysłowych.
- Zniszczone zostały dworce kolejowe główny i poleski, w warsztatach naprawczych zrabowano całe wyposażenie i magazyny, zniszczono wiadukty i mosty, sieci elektryczne, transformatory i elektrownię, szpitale, pałac Branickich i hotel Ritz.
- W krótkim czasie to co ocalało z pożogi wojennej zagrabione zostało przez stacjonujące w mieście oddziały sowieckie
- Zniszczenia budynków mieszkalnych w Białymstoku sięgały 53%, gospodarczych 79%, przemysłowych 80%, użyteczności publicznej 50%. Liczba mieszkańców wynosiła 1/3 w stosunku do 1939 r. (107 tys w 1939 r. i około 36 tys w 1944r.)

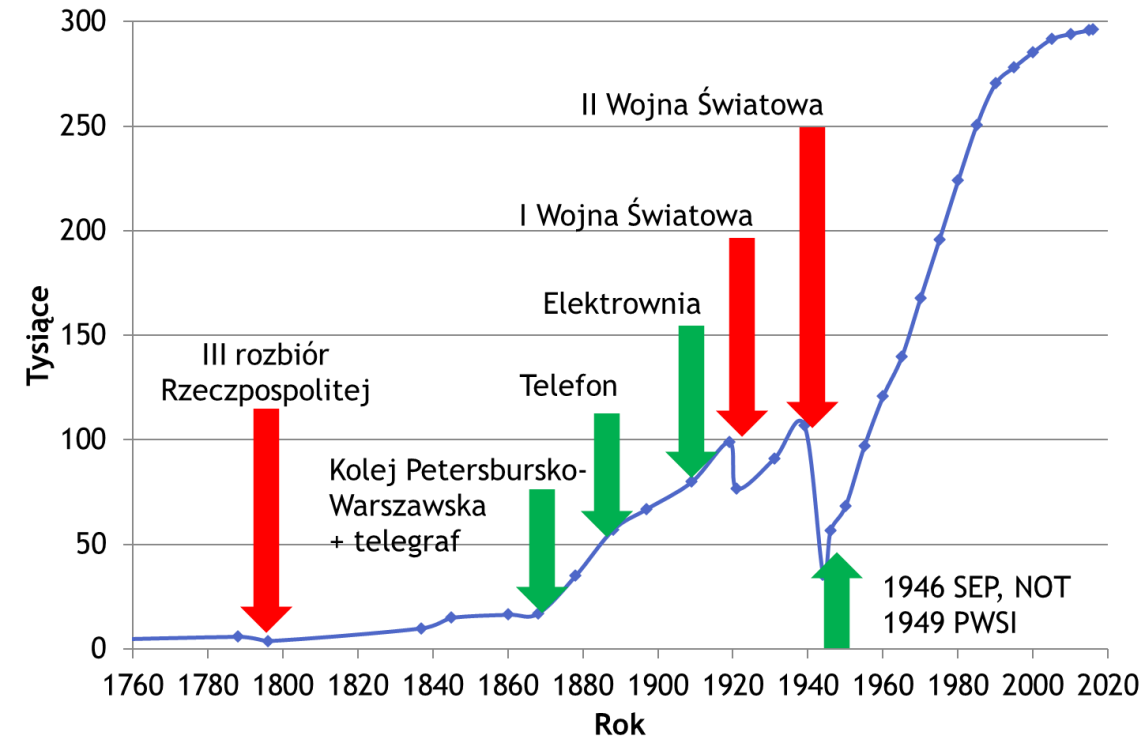
fotografia wojskowa, sporządzona przez zwiad Luftwaffe 17 lub 18 września 1944 roku

Odbudowa Białegostoku po II Wojnie Światowej

*Mgr inż. Karol Białkowski
ur. 1902 r. Berdyczów,
Absolwent Politechniki
Warszawskiej,
zm. 1975*

- W listopadzie 1944 r. otrzymał z PKWN nominację na dyrektora Elektrowni Białystok.
- W 1946 roku mgr inż. Karol Białkowski założył Koło Stowarzyszenia Elektryków Polskich przy elektrowni oraz powołał Komitet Organizacyjny Naczelnej Organizacji Technicznej (NOT) w Białymstoku
- 16.06.1948 r. powstało Państwowe Liceum Elektryczne II stopnia o specjalności elektromechanika ogólna.
- Na początku września 1949 r. w Liceum Pedagogicznym w Białymstoku spotkały się celem omówienia przygotowań do powstania przyszłej uczelni cztery osoby, które stanowiły trzon przyszłej kadry:
mgr inż. Karol Białkowski (elektryka),
mgr Eudokia Ostaszewicz (fizyka),
mgr inż. Marian Poniatowski (mechanika)
oraz Eugeniusz Niczyporowicz (matematyka).

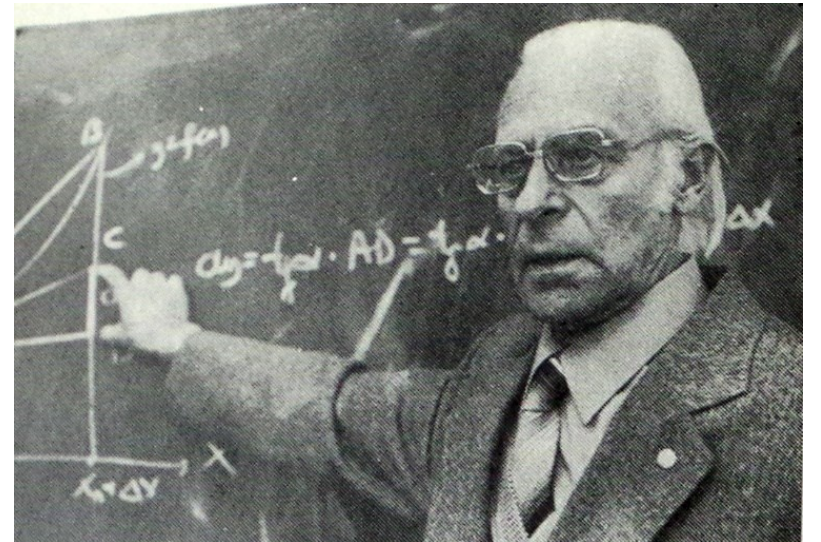
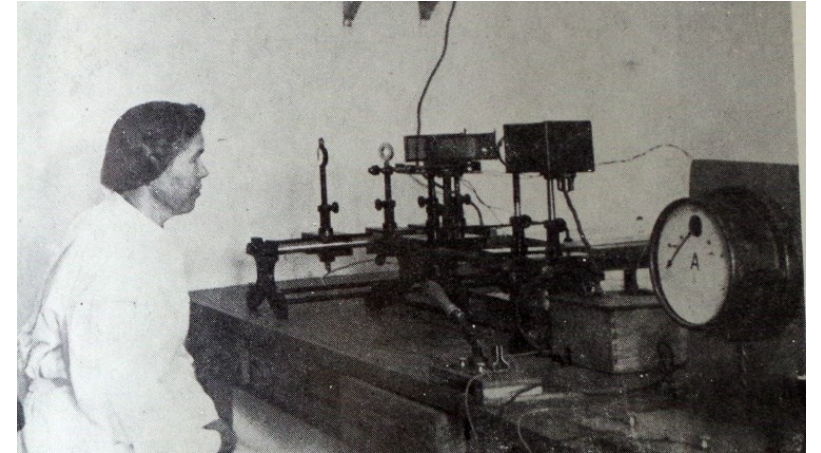
Inicjatorzy powołania w Białymstoku uczelni technicznej

- elektryk Karol Białkowski,
- nauczycielka fizyki Eudokia Ostaszewicz,
- mechanik Marian Poniatowski
- matematyk Eugeniusz Niczyporowicz

Brali oni aktywny udział w powołaniu trzech do dzisiaj działających uczelni:

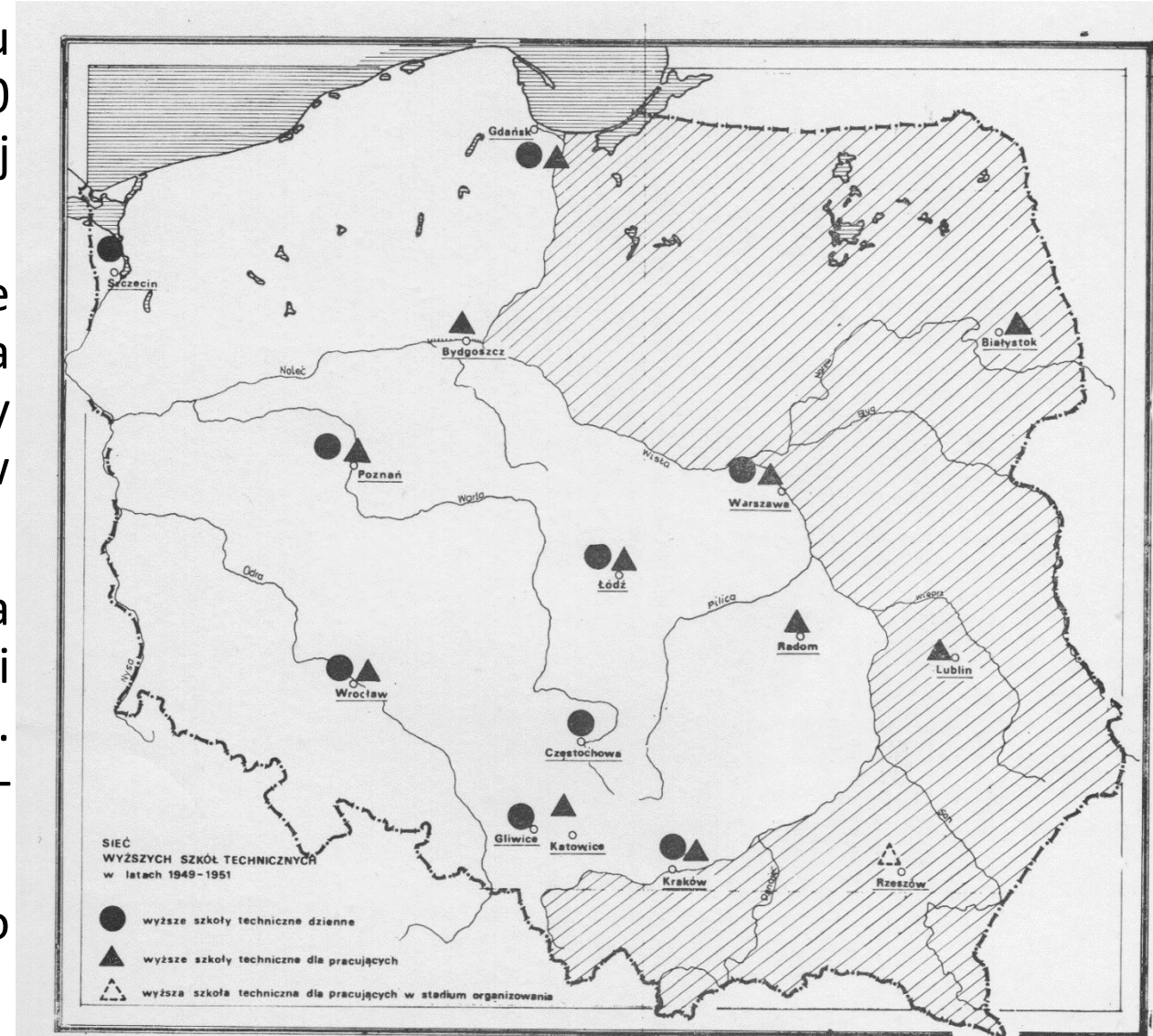
- Politechniki Białostockiej (1949 r.),
- Uniwersytetu Medycznego (1949 r.),
- Uniwersytetu w Białymstoku powstałego z przekształceń Studium Nauczycielskiego powołanego w 1955 r.

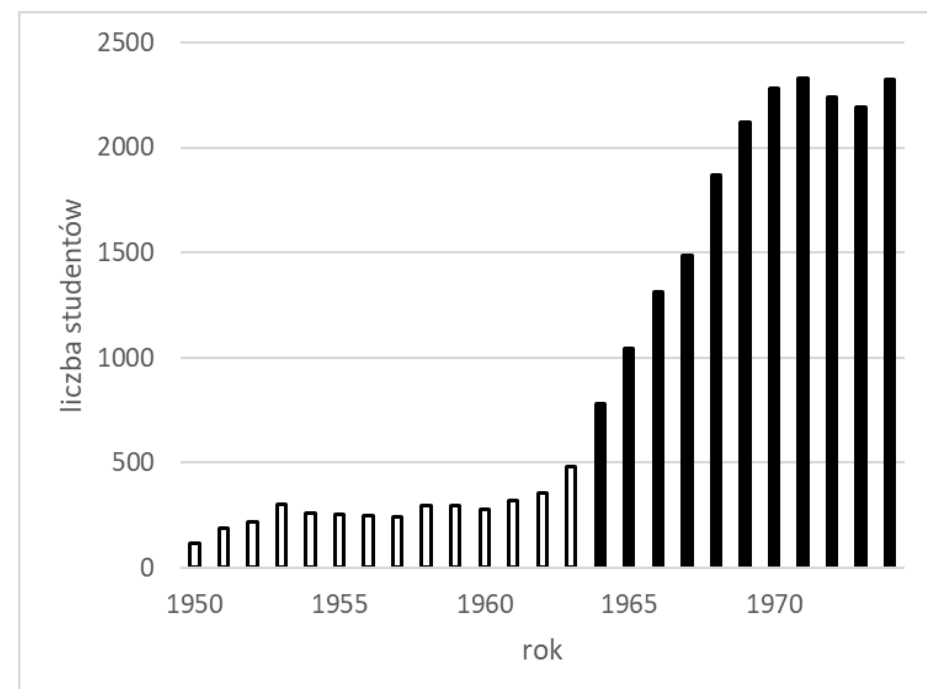
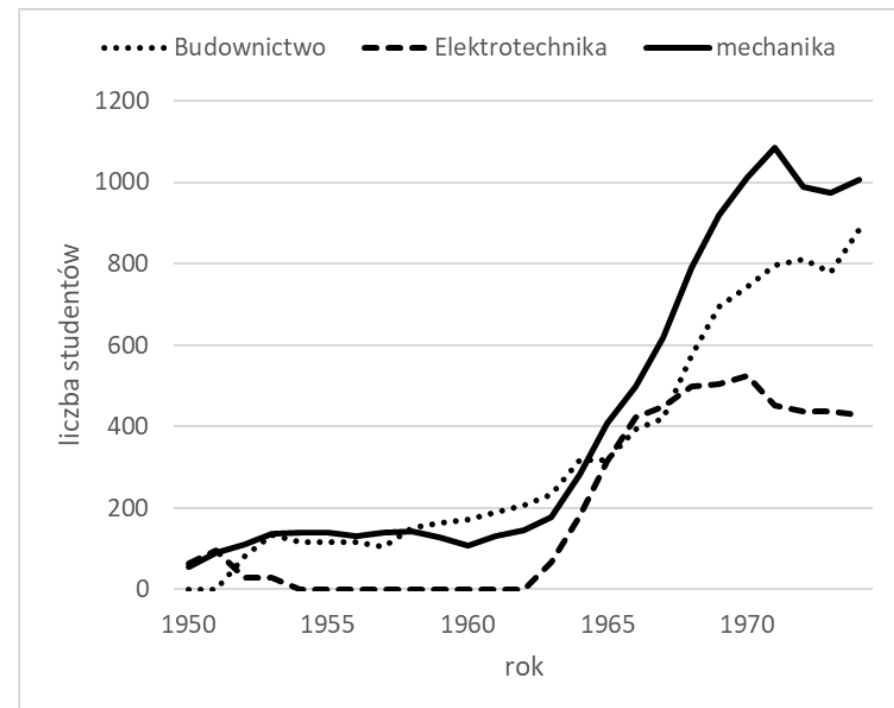
- Liderem działań prowadzących do powołania PWSI NOT stał się mgr inż. Karol Białkowski, który odpowiadał w tym czasie za odbudowę doszczętnie zniszczonej elektrowni i energetyki białostockiej.
- w 1946 roku powołał koło Stowarzyszenia Elektryków Polskich oraz Komitet Organizacyjny Naczelnej Organizacji Technicznej.
- W 1947 roku NOT rozpoczął prowadzenie kursów przygotowawczych do złożenia egzaminu inżynierskiego, dającego tytuł jak potocznie nazywano „inżyniera NOT-owskiego”. Było to możliwe na podstawie przepisów dekretu o stopniu inżyniera wydanego przez Radę Ministrów z dnia 3.02.1947 roku oraz ustawy o stopniu inżyniera z dnia 28.01.1948 roku.
- Tytuł inżyniera mogły uzyskać osoby, które wykazały się co najmniej dziesięcioletnią praktyką w zawodzie, w tym nie mniejszą niż pięcioletnią na stanowisku zwykle powierzanemu inżynierowi.
- Pięciosobowe komisje egzaminacyjne były powoływane przez Ministra Oświaty spośród profesorów szkół akademickich i wyższych szkół zawodowych.

Powołanie Prywatnej Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej NOT w Białymstoku

- 09.10.1949r. Komisja Naukowa Zarządu głównego NOT zakwalifikowała zespół 10 nauczycieli – wykładowców w Wieczorowej Szkole Inżynierskiej
- 01.11.1949r. Rozpoczęto kursy przygotowawcze z matematyki i fizyki dla 114 kandydatów na Wydział Elektryczny i Wydział Mechaniczny planowanej Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej w Białymstoku
- **24 listopada 1949r.** Naczelna Organizacja Techniczna otrzymała zezwolenie na założenie i prowadzenie z dniem **1 grudnia 1949r.** Prywatnej Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej – pierwszej wyższej uczelni w Białymstoku
- 30.11.1949r. Rada Ministrów podjęła uchwałę o powołaniu Akademii Lekarskiej w Białymstoku

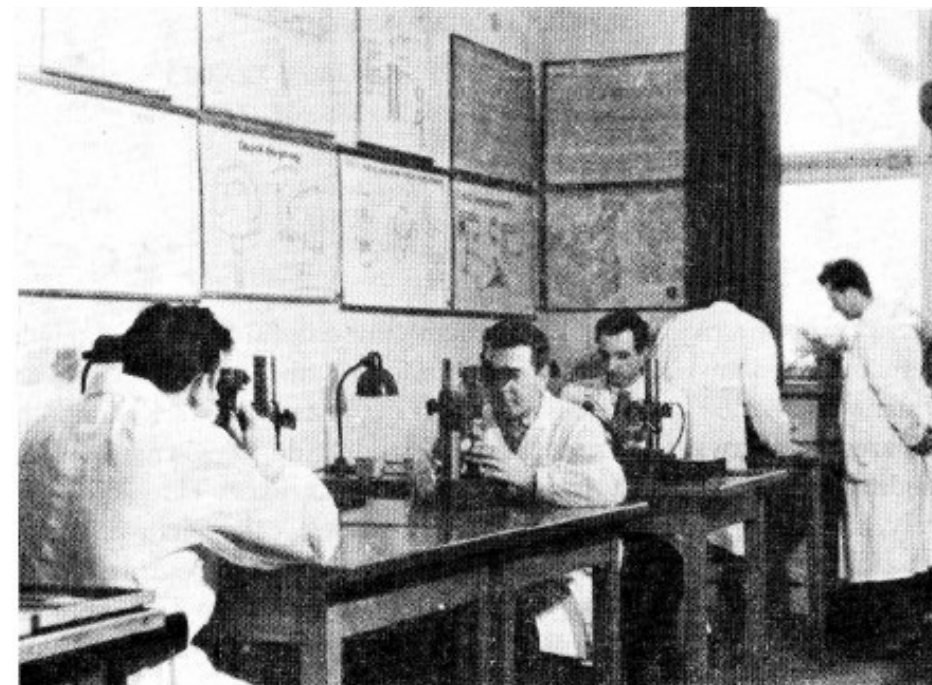
- Karol Białkowski został pierwszym Rektorem Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej (1949–1956) oraz Dziekanem Wydziału Elektrycznego (1949–1951)
- Dziekanem Wydziału Mechanicznego został Marian Poniatowski (1951-1958) oraz kolejnym Rektorem (1956-1967)
- We środę 1.02.1950 r. 10 wykładowców PWSI NOT rozpoczęło prowadzenie zajęć dydaktycznych w trybie wieczorowym na Wydziałach Elektrycznym i Mechanicznym.
- Studia odbywały się w trzyletnim cyklu (6 semestrów) i były dostępne jedynie dla osób pracujących z co najmniej 3 letnim stażem, skierowanych na uczelnię przez zakład pracy.
- Zajęcia prowadzono w godzinach wieczorowych (od 16:00 do 20:00) w Sali Liceum Pedagogicznego przy ulicy Mickiewicza i w Liceum Sztuk Plastycznych przy ulicy Kilińskiego.
- 1950r. – Pierwsza w historii Uczelni rekrutacja studentów na Wydziały Elektryczny i Mechaniczny
- 1.09.1950 r. odbył się drugi nabór. Na okres jednego semestru zatrzymano już studiujących i wszystkich połączono w jeden rocznik. Pierwszy rocznik na Wydziale Elektrycznym liczył łącznie 63 studentów.

- Całość studiów została zaplanowana na sześć semestrów.
- Na uczelni powołano Wydział Elektryczny i Mechaniczny oraz bibliotekę, czytelnię i Zakład Fizyki.
- WE składał się z Oddziału Energetycznego, Sekcji Eksploatacyjnej i Sekcji Budowlano-Montażowej.
- Studenci drugiego roku mogli wybrać jedną z dwóch specjalizacji: rozruchowo-energetyczną lub sieciową.
- Postanowiono również, że prace dyplomowe będą prowadzone pod kierunkiem pracowników naukowych Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej.
- Warunkiem przyjęcia oprócz zdanego egzaminu był co najmniej dwuletni staż pracy.

Decyzją Wojewódzkiej Rady Narodowej z dnia 2 listopada 1951 roku przekazano na rzecz uczelni budynek przy ulicy Białej 1 (obecny adres ul. Zamenhofa 29).

Studenci WSI początek lat 50-tych XX w

- Pierwsze laboratorium fizyczne zorganizowane przez Eudokię Ostaszewicz było wykorzystywane wspólnie przez powstające uczelnie WSI i Akademię Lekarską.
- Mgr inż. Karol Białkowski jako dyrektor Zjednoczenia Energetycznego zajęcia laboratoryjne z elektrotechniki zorganizował w elektrowni.
- Natomiast dziekan WM, a jednocześnie dyrektor techniczny Fabryki Przyrządów i Uchwytów mgr inż. Marian Poniatowski zorganizował dla studentów zajęcia laboratoryjne w zakładzie przy ulicy Łąkowej.

Pracownicy i pierwsi absolwenci
WSI w Białymstoku w 1954 roku

- W maju 1954 mury Uczelni opuścił pierwszy rocznik absolwentów – 28 inżynierów elektryków (9 kobiet i 19 mężczyzn) oraz 29 inżynierów mechaników
- Uczelnia powstała w odpowiedzi na potrzeby odbudowywanego po II wojnie światowej białostockiego przemysłu.
- Do grona inicjatorów powołania Prywatnej Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej w Białymstoku należeli inżynierowie praktycy.

1.12.2024 roku
Politechnika Białostocka
będzie obchodzić 75-lecie

Dziękuję za uwagę